

Motion till riksdagen 2025/26:319

av Åsa Westlund m.fl. (S)

med anledning av prop. 2025/26:10 Skärpta krav i kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi)

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att rätten till sfi, i linje med Klivautredningens förslag, ska gälla i fyra år med möjlighet till förlängning med ett år i taget om det finns särskilda skäl och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett tydligare kommunalt språkansvar där kommuner har långtgående skyldighet att identifiera, söka upp, kontakta och motivera personer med behov av sfi att delta i utbildningen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjligheterna att kombinera sfi med yrkesutbildning måste fortsätta förstärkas och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den lärarledda undervisningstiden i sfi ska kunna ökas ytterligare, särskilt när det gäller de språksvaga eleverna, och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en särskild uppsökande verksamhet ska riktas mot elever som skrivs ut från eller hoppar av sfi-undervisningen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motivering

Svenska för invandrare (sfi) utgör en central och viktig del av utbildningssystemet. Svenska språket är nyckeln till att kunna etablera sig på arbetsmarknaden och till att bli en del av samhällsgemenskapen. Förmågan att tala, läsa och skriva på svenska är ett grundläggande krav i många yrken och ofta en nödvändighet för att kunna ta del av utbildning. Språkliga hinder är det främsta upplevda hindret för att komma in på

arbetsmarknaden bland utlandsfödda svenskar. För arbetsgivare utgör det ett av de största hindren för att rekrytera. Språket ger också grunden för självständighet och delaktighet, möjliggör en fungerande integration och är avgörande för både vårt gemensamma välbefinnande och vår gemensamma välfärd.

Proposition 2025/26:10 Skärpta krav i kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi) innehåller förslag till ändringar i skollagen (2010:800) som bl.a. innebär att kraven i kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi) skärps. Rätten att delta i sfi ska gälla i tre år från den tidpunkt då personen för första gången togs emot till utbildningen, med vissa möjligheter till förlängning.

Vi socialdemokrater menar att det är bra att det införs skärpta krav i sfi. Det har länge funnits behov av att både skärpa villkoren och höja kvaliteten i sfi så att det går snabbare för utrikes födda att lära sig svenska och komma i jobb. Den socialdemokratiskt ledda regeringen införde bl.a. en utbildningsplikt för nyanlända vuxna med kort utbildning som står långt ifrån arbetsmarknaden. Detta var viktigt för att dessa elever ska hänvisas till studier inom kommunal vuxenutbildning. Den socialdemokratiskt ledda regeringen tillsatte också en omfattande utredning om sfi som blev Klivautredningen, ”Samverkande krafter– för starkt kvalitet och likvärdighet inom komvux för elever med svenska som andraspråk”.

Det är välkommet att regeringen nu går vidare med en del av förslagen i Klivautredningen. Samtidigt är det beklagligt att en del av utredningens förslag försämras medan andra förslag som är avgörande för att stärka kvaliteten i sfi ignoreras. Resultatet blir en sfi- undervisning som är både för svag och för rigid för att säkerställa att alla lär sig svenska språket och kommer i jobb.

En alltför svag och rigid treårsregel

Klivautredningen föreslog att rätten till sfi ska gälla i fyra år med möjlighet till förlängning med ett år i taget om det finns särskilda skäl med hänsyn till elevens personliga förhållanden. Syftet var att sfi, likt andra skolformer, skulle fokusera på att öka elevens möjligheter till lärande under en fastställd tid och inte under en obegränsad tid. I grunden är detta ett bra förslag som skapar både bättre planeringsförutsättningar och tydligare krav för såväl eleverna som huvudmannen.

Här skiljer sig dock regeringens proposition i några väsentliga delar från utredningens förslag. Förutom att utredningens förslag om en tidsgräns på fyra år kortas till tre år föreslås onödigt snäva regler om att huvudmannen måste besluta om att förlänga den tid som personen har rätt att delta i utbildningen innan tidsperioden löpt ut. Många elever inom sfi har kort utbildningsbakgrund och behov av omfattande utbildningsinsatser. Med en treårsgräns ökar risken att fler elever tvingas till förlängningar, vilket leder till ökad administration för både elever och huvudmän. Eftersom olika huvudmän sannolikt kommer att göra olika bedömningar utgör detta också en risk för att likvärdigheten i sfi-utbildningen minskar.

Många elever inom sfi befinner sig i ett läge där man både lär sig svenska och jobbar för att komma in på arbetsmarknaden och i det svenska samhället. Möjligheten att kombinera utbildning i sfi med jobb och praktik är helt avgörande och då kommer alltför snäva tidsramar att vara en nackdel. Möjligheten att kombinera sfi med yrkesutbildning har visat sig vara en framgångsrik väg till både jobb och integration men också för att möta kompetensbehovet i samhälle och näringsliv. Här riskerar regeringens

förslag om en mer rigid treårsgräns att försämra flexibiliteten och därmed också sfi och yrkesutbildningarnas förmåga att bidra till kompetensförsörjning, jobb och integration. Vi socialdemokrater menar att möjligheterna att kombinera sfi med yrkesutbildning måste fortsätta förstärkas.

Att tidsramen för rätten till sfi kortas till tre år innebär inte heller med automatik vare sig en effektivisering eller en garanti för ökad genomströmning, särskilt inte som regeringen också ignorerar många av de förslag i Klivautredningen som syftade till att stärka kvaliteten i utbildningen. I avsaknad av offensiva satsningar på sfi-utbildningens kvalitet riskerar regeringens förslag om en alltför rigid och svag treårsgräns att leda till sämre både genomströmning och likvärdighet. Vi socialdemokrater föreslår därför att rätten till sfi, i linje med Klivautredningens förslag, ska gälla i fyra år med möjlighet till förlängning med ett år i taget om det finns särskilda skäl. Den treårsgräns som regeringen föreslår är både för svag och för rigid för att säkerställa att alla elever lär sig svenska och kommer i jobb.

Det måste finnas en tydlig förväntan på alla att lära sig svenska språket. Det ska vara både en rättighet och en skyldighet. När en elev hoppar av sfi eller en kommun överväger att skriva ut en elev på grund av bristande språkprogression ska samhället därför inte släppa taget. I stället ska samhället erbjuda integrationsspår, motivationshöjande insatser och samhällsorientering.

Mer undervisningstid för stärkt språkprogression i ytterst språksvaga grupper

Vi socialdemokrater har länge drivit frågan att det ska införas ett kommunalt språkansvar. Därför anser vi att det är bra att propositionen innehåller förslag som går i denna riktning. Vi anser dock att kommuner bör få en än mer långtgående skyldighet att identifiera, söka upp, kontakta och motivera personer med behov av sfi att delta i utbildningen.

I syfte att förbättra genomströmningen och stärka sfi-utbildningens förmåga att leda till jobb krävs också mer undervisningstid. Skollagen anger att huvudmannen ska erbjuda 15 timmars undervisningstid i veckan. Det finns i dag undantag för målgruppen nyanlända med kort tidigare utbildning som inte bedöms kunna matchas mot ett arbete under tiden i etableringsprogrammet där man kan erbjudas 23 timmar sammanhållen undervisningstid. Det är bra men inte alltid tillräckligt för elever som är ytterst språksvaga, ofta även på sitt hemspråk. Här måste det finnas beredskap att sätta in ytterligare resurser, och antalet undervisade timmar för gruppen med ytterst låg utbildningsbakgrund måste kunna öka ytterligare.

Otillräckliga åtgärder mot vinstjakt och bristande kvalitet i sfi

Det är väl känt att det finns kvalitetsbrister inom sfi. En granskning från Skolinspektionen har exempelvis visat att elever inte ges likvärdiga möjligheter att lära sig grundläggande svenska eftersom undervisningen skiftar i kvalitet. Möjligheterna att öva på sin svenska är för dåliga, särskilt inom distansundervisningen. Vi vet också att andelen behöriga lärare är för låg, i synnerhet bland privata aktörer. Många kommuner har lagt ut stora delar av sfi-utbildningen på entreprenad, vilket ökat risken för att vinster går före utbildningens kvalitet. Vinstjakten i det svenska utbildningssystemet leder inte bara

till att barn i förskola och skola får sämre utbildning när vinstdrivande koncerner skär ned på lärare och undervisning för att tjäna pengar. Samma tendens finns bland privata utbildningsanordnare i sfi. Vinstjakten måste bort även från sfi och vi socialdemokrater vill att all undervisning inom sfi ska vara icke-vinstdrivande.

Klivautredningen innehöll en rad förslag för att stärka likvärdigheten och kvaliteten i sfi som regeringen och Sverigedemokraterna nu ignorerar. Vi socialdemokrater anser därför att regeringen i propositionen också borde ha föreslagit en rad av de åtgärder för att öka kvaliteten och likvärdigheten i sfi som fanns i Klivautredningen. Det handlar bl.a. om att reglera distansundervisningen tydligare inom sfi och att vidta åtgärder för att öka behörighetskraven för lärare i sfi. Vi anser att närundervisning ska vara huvudregel vid sfi-undervisningen. Därtill måste staten vidta åtgärder för att stärka beställar-kompetensen inom upphandling och motverka att oseriösa och vinstdrivande aktörer tjänar pengar med försämrade sfi-undervisning som följd. Den socialdemokratiska regeringen ändrade Skolinspektionens instruktion så att myndigheten sedan 2022 är skyldig att genomföra löpande tillsyn av vuxenutbildning också på skolnivå, oavsett om utbildningen bedrivs av en kommun eller av en upphandlad entreprenör. Staten måste fortsätta stärka granskningen av sfi-anordnare och arbetet för att förbättra kvaliteten.

Åsa Westlund (S)

Linus Sköld (S)

Mats Wiking (S)

Niklas Sigvardsson (S)

Caroline Helmersson Olsson (S)

Rose-Marie Carlsson (S)

Robert Olesen (S)